

ECOURI UCRAINE

Revistă literar-culturală și educativ-informativă
a Uniunii Ucrainenilor din România

45 FEBRUARIE
2023

IUBITA MEA LIMBĂ UCRAINEANĂ,

Întreaga mea ființă îți este profund recunoscătoare pentru susținerea neconținută, pe care mi-o arăți încă din pântecul mamei mele. Chiar dacă pe atunci nu știam cine aveam să devin în viață, inima îmi bătea cu atâta putere, când o auzeam pe mama rostindu-te! Și acum țin minte toate cuvintele pline de căldură și iubire care mi-au fost rostite imediat după naștere. Toți mă dezmiardau cu atâta dragoste, de parcă eram înconjurată de un cântec al păsărilor, care exultă, văzând apropierea primăverii.

După ce am mai crescut puțin, draga mea bunică m-a învățat prima poezie. Ce rime, ce metafore, ce epitete, ce ritm! Cum e posibil să existe o limbă atât de dulce?!

Au mai trecut câțiva anișori și a venit mult așteptata clasă întâi. Am început să te cunosc mai bine. Când am văzut pentru prima dată literele tale, care seamănă cu niște flori, am înțeles că nu-mi va fi ușor să le scriu, căci ele trebuie pictate. Am mai aflat că tu ești a doua dintre limbile cu cea mai mare melodicitate în lume; începeam deja să mă mândresc cu prietenia ta. Știi, pe mine nu m-a speriat nimic din gramatica ta. Am înțeles că ești fermă, hotărâtă, ai propriile reguli. Atât regulile, cât și melodicitatea, dar și căldura și iubirea pe care le transmiți, te fac frumoasă și atrăgătoare.

Dar știi ce apreciez cel mai mult la tine? Faptul că ai clădit un popor pașnic și creștin copiii iubitori, cu toate că verbul tău „a bate” are 45 de sinonime.

Recunosc, nu întotdeauna îmi e ușor să te vorbesc. Am ieșit într-o zi cu prietena mea în parc, dar nici n-am apucat să termin de rostit primele cuvinte, că ne-au și înconjurat privighetorii și tot soiul de alte păsări cu glasurile lor fermecătoare. Abia am reușit să schimbăm și noi câteva vorbe. Toate păsările au simțit, probabil, ceva familiar.

Să ne întoarcem încă puțin în timp. Au mai trecut câțiva ani, am mai crescut și... pe neașteptate m-am îndrăgostit. Mamă dragă! Când l-am auzit vorbind o ucraineană curată, fără cusur, eram în al nouălea cer! De unde ai atâtea cuvinte fermecătoare, pline de dragoste și sinceritate? Lubeam, iubeam tot mai mult în fiecare zi, însă nu știu pe cine mai mult, pe tine sau pe el.

Ești foarte bogată și impresionantă! Am înțeles că încă nu te cunoșteam pe deplin, de aceea, am decis să devin profesoară. Ce onoare e să-mi sporesc cunoștințele despre tine și să semăn sămânța iubirii față de tine în inimile încă fragede! O prietenă ca tine trebuie cunoscută foarte bine, întrucât tu ne poți surprinde în orice moment.

Pășeam cu hotărâre pe drumul meu și iată că a apărut pandemia. „Îi voi zăvorî în propriile locuințe, nu se vor mai întâlni și uite-așa vor uita să mai comunice și să simtă!”, se gândise vicleanul coronavirus. De unde putea ști el că lucrurile aveau să se opună în totalitate planului său? Noi am continuat să vorbim în limba inimii noastre, ba chiar am descoperit mai multe „calități” atrăgătoare ale tale. Și ce cântece au scris în acea perioadă artiștii noștri! Acele cântece ne-au reînșuflețit când ne simțeam fără vlagă.

Văzând că planul nu i-a reușit, pandemia a negociat cu războiul și i-a propus să ne împrăstie în lumea largă, să ne cauzeze durere și să ne doboare. Ce naivi s-au dovedit a fi! Nu era evident că tu îți vei uni copiii? Noi ne-am părăsit țara, dar nu ne-am renegat identitatea. Îți mulțumesc din inimă că ne-ai unit, îți mulțumesc, în numele tuturor ucrainenilor, că ne-ai ajutat să-i găsim pe „ai noștri” în fiecare țară.

Încă îmi este vie în memorie clipa în care într-o ureche îmi mai răsunau sirenele, exploziile, bombele și rachetele, dar cealaltă ureche o plecam la auzul unui cuvânt în limba inimii, într-o țară străină. Din toate colțurile lumii tu ne-ai adunat sub aripile tale. Gândindu-mă la trecut, rămân fără cuvinte... Mă întreb ce surprize ne rezervă viitorul.

Uneori, avem un program atât de încărcat, încât nu ne mai facem timp să vedem frumosul care ne înconjoară, uităm să meditam la tot ce avem și să ne exprimăm recunoștința pentru ceea ce deținem. De aceea, astăzi, am dedicat câteva minute compunerii acestei scrisori pentru tine, draga mea limbă ucraineană!

Mulțumesc pentru privilegiul de a te cunoaște. Prietenia ta mă întărește, mă încurajează, mă inspiră și mă motivează. Sunt convinsă de statornicia calităților tale, știu că tu nu mă vei părăsi niciodată, de aceea, promit și eu să-ți fiu mereu alături. Continuă să uimești, să aduci lumină, fericire și iubire în viețile tuturor copiilor tăi! Te iubesc!

Cu stimă profundă,
O ucraineană

Jessica BILCEC

Ivan KOTLEAREVSKYI

ENEIDA

(Continuare din numărul 44)

12

La glasu-i, vânturile toate
Țuști, în bârloguri – poți să zici
Ca leșii-n codru-n vreme uitate,
Ori dihorii fugind de-arici.
Neptun, cu mătura în mână,
Curată făcu marea, lună.
Sclipi și soarele, și-atunci
Enea, parcă renăscut,
Mii, mii de cruci și-a tot făcut
Dând pentru zdravăn prânz porunci

13

Din blăni de brad făcură mese,
Și blide puseră, și, muți,
Dădură iama în alese
Bucate, hăpăind hirsuți.
Înfulecau găluști cu slană,
Terci, hrișcă... Berea, din stacană,
O tot dădeau pe gât avan.
Simțeau că foamea nu-i mai lasă
Și, greu cum se țineau de masă,
Îmi adormiră toți buștean.

14

Venera¹, cea din veci fâșneată,
Dar și cu limba brici, văzând
Că e Eol cam fără viață
Și speriat, ce-și puse-n gând?
Păi, se spălă, se dichisi
Precum de sărbătoare și
Își puse contăș de lustrină,
Scufiță de frumoasă lână
Și, gata să se-nchine, până
La Zeus², tatăl, fu să vină.

15

Ci Zeus se-ospăta, vioi,
Cu scrumbie și basamac.
Al șaptelea băuse toi,
Și-acuma drojdii bea, buiac.
Plângând și de sughiț strâmbată,
Venera se-arătă: – „O, tată –
Zicând – prin ce n-a fost să-ți placă
Enea, fiul meu, încât
Cu el se poartă toți urât
Și toți cu viața lui se joacă?”

¹ Venera (la greci – Afrodită). Zeița dragostei și a frumuseții. Cu privire la nașterea ei existau două versiuni: după una, era fiica lui Zeus și a Dionei, după cea de a doua s-ar fi născut din spuma mării. Căsătorită cu Hephaestus (Vulcan), a fost iubită de Ares (Marte) zeul războiului, de Dionysos, Hermes și Poseidon, dintre zei, iar dintre muritori de Anchiz (Achises) și Adonis. A avut mai mulți copii: cu zeul Hermes pe Eros, cu Ares pe Anteros și pe Harmonia cu muritorul Anchiz (Anchises) pe Enea etc. În legătură cu farmecul și cu puterea Venerei circulau numeroase legende: un episod cunoscut este acela al infidelității ei față de Hephaestus care, descoperind legătura ei cu Ares, a chemat toți zeii Olimpului drept martori surprinzându-i împreună pe cei doi. Un alt episod celebru este judecata lui Paris. În cursul Războiului troian, în care rivala ei, Hera și Athena, au sprijinit tabăra adversă, Venera i-a ajutat în mod constant pe troieni, în special pe Paris și pe Enea. Ea fost chiar rănită în luptă de către Diomedes. Dacă n-a putut împiedica moartea lui Paris și distrugerea Troiei, în

16

S-ajungă-n Roma cum Enea?
Aievea? Nici în vis, săracu,
Cum hanul n-ajunse-n Crimeea³,
Ori însurat cu buha dracu.
Știi, dacă pisălogu-n piuă
Lunona-l bate, se aciuă
În cap tăuni bâzâitori,
Că-i meșteră la drumeții!
S-o potolești doar tu poți, știi,
Cum ai făcut adeseori;”

17

Ci, netezindu-și moțul, Zeus
Grăi, o dușcă mai trăgând:
– „O, porumbița tatii, eu-s
Stejar de neclintit oricând.
Enea va răzbi năpasta
Și va zidi, pe lumea asta,
Puternică împărăție
Al cărei domn slăvit va fi;
Și zămisli-s-or mulți copii,
Iar el hatman va să le fie.

18

Didonei⁴ i-o fi oaspe drag,
Făcându-i curte pe-ndelete,
Și se va pierde-n lung șirag
De chefuri, dragostin, banchete.
Fă-ți zi de luni azi⁵, fii că dragă
Necazu uită-l și te roagă,
Căci totul s-o-implini cum zic.”
Ea se-nclină a preacinstire.
Iar el, la ceas de despărțire,
O sărută, ca bun tătic.

(Va urma)

Traducere de **Ion și Aurel Covaci**
Desen de **Anatolii Bazylevyci**

schimb, salvarea lui Enea i se datorește: ea l-a ajutat să ajungă pe țărmurile Italiei. Datorită acestui fapt socotită drept divinitate protectoare a Romei.

² Zeus (Iupiter) – stăpânul cerului și al pământului, al zeilor și al oamenilor. Era considerat drept zeitate supremă, dădătoare de viață și de lumină, care cărmuiea cerul și pământul, stăpânea tunetul și trăsnetul, guverna succesiunea anotimpurilor, dezlănțuia ploile și furtunile etc.

³ Cum hanul n-ajunse-n Crimeea – Aluzie la lichidarea Hanatului Crimeei, care a fost inclus în componența statului rus la 8 aprilie 1783.

⁴ Didona (Dido) – întemeietorul legendar al cetății Cartagina. Potrivit Eneidei lui Vergiliu, Dido s-ar fi îndrăgostit de Enea, care, în drumul lui spre Italia, a poposit pe țărmurile Cartaginei. Iubită și ulterior părăsită de erou, ea s-a sinucis.

⁵ Fă-ți zi de luni azi... – în Ucraina exista, din vechime, obiceiul ca, luna, femeile să fie scutite de muncile obligatorii. Ulterior, luna a devenit, pentru femei, zi de post.

Mihai Hafia TRAISTA

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINE DIN ROMÂNIA PROLOG

(Continuare din numărul 44)

Peste doi ani, în anul 1863, intelectualii ruși care îi priveau cu simpatie pe ucraineni au început să-i considere pe aceștia o amenințare pentru Imperiul Rus. Ministrul Afacerilor Interne emite o circulară secretă, prin care interzice publicațiile științifice, religioase și pedagogice în limba ucraineană, declarând că limba ucraineană „nu a existat niciodată, nu există și nu poate să existe”. În dialectul „malorus” se puteau publica numai creații literare, grupurile ucrainene au fost desființate, iar revista «Основа» interzisă. Țarul Alexandru al II-lea a emis decretul Valuev, care interzicea folosirea limbii ucrainene, iar prințul Aleksandr Mihailovici Dondukov-Korsakov, guvernator general al unor regiuni din Ucraina, a aplicat cu zel acest decret. Scriitorii ucraineni, numiți ucrainofili, și-au reluat activitatea, apolitică, abia după anul 1870, când xenofobia rusească s-a mai domolit, iar cenzura țaristă a devenit mai puțin severă¹.

După decretul Valuev din anul 1863, în 1867, în ziua de 18 mai, apare Ucazul de la Ems (țarul aflându-se la băi în Germania, la Ems, când a emis acest decret), care interzicea toate publicațiile și spectacolele în limba ucraineană, închiderea ziarului «Київський телеграф» (Telegraful kievian), care apărea în limba rusă, de două ori pe săptămână, la Kiev. Înființat în anul 1875 de gruparea lui Kostomarov, ziarul devenise un for de exprimare a unor idei proucrainene, și încetarea apariției unor gazete prorusești din Galiția, deoarece, pentru a evita interdicțiile impuse de regimul țarist publicațiilor în limba „malorusă”, ucrainenii din Kiev începuseră să colaboreze cu cei din Galiția, publicând opinii care nu puteau fi exprimate în Rusia. Merită menționat faptul că, în anul 1873, la Lviv, s-a înființat Societatea Literară „Taras Șevcenko” care, peste ani, va constitui sâmburele viitoarei Academii de Științe a Ucrainei. La fel, merită amintit și noul spirit în mișcarea națională ucraineană, adus de Myhailo Drahomanov, care nu se pronunța pentru separarea Ucrainei de Rusia, însă cerea organizarea statului pe baze federale, Rusia urmând să constituie o confederație liberă a unor regiuni autonome. În anul 1876, Drahomanov este nevoit să emigreze și, timp de câțiva ani, editează la Geneva o revistă ucraineană, «Громада» (Comunitatea). Datorită dezvoltării economice a Rusiei, mulți reprezentanți ai păturilor medii ajung în rândul studenților și al intelectualilor, ceea ce duce la diferite mișcări revoluționare, apar narodnicii, care acordă o mare atenție țărănimii, inclusiv celei ucrainene. Cea mai mare parte a revoluționarilor, chiar și în Ucraina, erau ruși. Tot pe teritoriul Ucrainei erau destul de activi membrii organizației politice revoluționare ruse «Народная воля» (Voința poporului), care au organizat multe atentate, fiind adepții terorii, ceea ce a condus la asasinarea oficialilor guvernamentali în încercarea de a răsturna sistemul autocrat și de a opri reformele guvernamentale ale lui Alexandru al II-lea al Rusiei. Organizația era compusă, în principal, din tineri intelectuali socialiști ruși care credeau în eficacitatea terorismului. «Народная воля» a apărut în toamna anului 1879 din scindarea unei organizații revoluționare anterioare «Земля і воля» (Pământ și libertate)².

Tot în această perioadă, în Ucraina, începe să se răspândească marxismul, la început exclusiv printre ruși, dar, pe urmă, mulți ucrainofili părăsesc cauza națională, fiind atrași de ideile lui. În același timp, apare o nouă generație de luptători pentru cauza națională ucraineană. Se formează diferite cercuri și asociații ucrainene. În anul 1891, un grup de studenți și intelectuali ucraineni se adună la mormântul lui Taras Șevcenko și înființează «Братство тарасівців» (Frăția tarasiștilor), care începe o activitate culturală legată de cinstirea memoriei lui Taras Șevcenko, îndreptată spre dezvoltarea literaturii ucrainene. Această grupare culturală publică, în anul 1893, la Lviv, ziarul «Правда» (Adevărul), în care apare o declarație de credință a tinerilor ucraineni, document care chema la o independență a culturii ucrainene față de cultura rusă. Autorii declarației se angajează să devină adevărați intelectuali ucraineni, deci să vorbească între ei în limba ucraineană, să-și ducă în spirit ucrainean urmașii, să ceară în școli predarea limbii ucrainene și să apere în toate situațiile cauza ucraineană³.

În anul 1897, se crează o organizație ilegală, «Загальна українська організація» (Organizația ucraineană generală), care îi reunea pe toți activiștii ucraineni din Imperiul Rus și era condusă de un comitet consultativ cu sediul la Kiev. La începutul anului 1900, la

Harkiv, un grup de intelectuali înființează Partidul Revoluționar Ucrainean (Револуційна українська партія), iar în anul 1902, deja funcționau șase organizații locale ale acestui partid: la Kiev, Harkiv, Poltava, Lubne, Pryluky și Ekaterinoslav. Deoarece unii membri ai partidului susțineau ideile naționale, iar alții pe cele sociale, s-a ajuns la divizarea partidului în trei fracțiuni principale, una națională, alta social-democrată, care se va alipi social-democraților ruși, și o fracțiune care a încercat să combine idealul național cu cel social-democrat. În anul 1904, pentru a opri influența revoluționară în rândul ucrainenilor, partidul se transformă într-un partid liberal și își propune ca scop obținerea de drepturi naționale depline pentru ucraineni în cadrul unei republici federative ruse. Influența politică a unor asemenea organizații culturale și politice era destul de limitată, iar membrii lor erau în mare parte intelectuali⁴.

După Revoluția din 1905, s-a ridicat interdicția folosirii limbii ucrainene, apar șapte-sprezece ziare și se înființează tot atâtea edituri. Aproape în fiecare localitate se înființează câte un club sau societate ucraineană. Deputații ucraineni din Dumă au început să solicite o autonomie mai mare pentru Ucraina, însă, după șaptezeci și două de zile, prima Dumă, în care au fost aleși șazececi și trei de ucraineni, a fost dizolvată, iar în dumele următoare nu au mai fost aleși deputați ucraineni, astfel încât problema ucraineană nu a mai fost discutată. După anul 1907, politica regimului țarist capătă clare accente antiucrainene, cluburile și asociațiile culturale ucrainene se închid, iar publicațiile dispar. Odată cu apropierea Primului Război Mondial, naționalismul rusesc capătă o orientare clar șovină, activiștii ucraineni sunt acuzați de un separatism trădător, fiind porecliți *мазепинці* (mazepiniști). Nu întâmplător sunt răspândite zvonurile că ucrainenii sunt finanțați de către germani și austrieci. Ziarele rusești, inclusiv cele din Kiev, deschid o campanie de avertizare asupra pericolelor mișcării ucrainene. Sunt anulate cursurile de la catedrele ucrainene ale

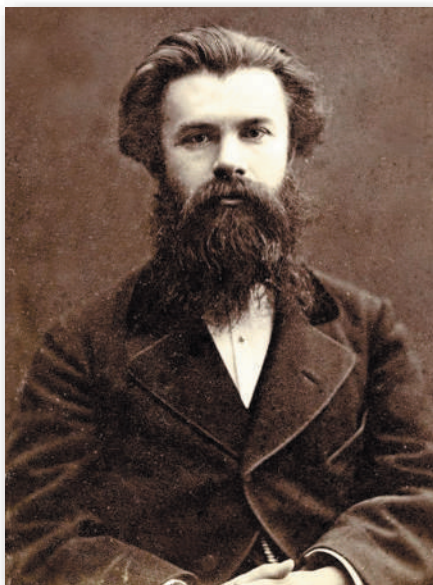
universităților din Harkiv și Odesa, înființate în 1908. Universitatea din Kiev a refuzat de la bun început să înființeze catedra de limbă ucraineană. Scriitorii din Ucraina, aflați în componența Rusiei, Myhailo Koțiubynskyi, Volodymyr Vynnychenko, Lesia Ukrainka, alături de cei din Ucraina de Vest: Ivan Franko, Vasyl Stefanyk, Olha Kobylanska au creat un orizont spiritual ucrainean care a favorizat dezvoltarea conștiinței naționale ucrainene. În această perioadă, ucrainenii din Galiția renunță la numele folosit până atunci, cel de „rusini”, care aducea prea mult cu cel de rus, și încep să utilizeze denumirea de „ucrainean”, dar, din păcate, continuau să rămână o populație agrară, cu un procent foarte mic de intelectuali, majoritatea preoți. Mulți dintre ei aderă la ideea de rusofilie, probabil și datorită sentimentului de inferioritate pe care îl aveau față de intelectualii polonezi⁵.

În Galiția, rusofilii ucraineni se simțeau mai apropiați de ruși decât de cehi sau polonezi. Circula și o zicală în acea vreme, care spunea: „mai bine te îneci în marea rusească, decât într-o mocirlă poloneză”. Rușii finanțează în secret ziarul galițian «Слово» (Cuvântul), care vorbea despre legătura etnică, religioasă, de limbă și literatură ce lega ucrainenii de limba rusă. „Noi nu mai suntem rusinii din anul 1848; noi suntem ruși adevărați”, scria într-unul dintre numerele sale din anul 1866. Datorită acestei atitudini, evitându-se folosirea limbii ucrainene vorbită de popor, a început să se formeze o limbă artificială, iar unii dintre intelectualii ucraineni considerau că este înjositor să vorbești *malorusa* – limba țăranilor, și vorbeau limba poloneză, deoarece rusa nu o cunoșteau. În anul 1870, rusofilii au înființat Consiliul Rusin, care urma să-i reprezinte pe toți ucrainenii din Galiția. Astfel că și aici, la fel ca în Rusia, o mare parte a elitei ucrainene devine cel mai mare dușman al ideii naționale ucrainene. Aceste probleme de limbă au dus la crearea unui curent opus rusofililor, cel al *narodovților* (poporaniștilor), care militau pentru folosirea vorbirii populare și care, spre deosebire de rusofili, iubitori de opere scrise de autori ruși

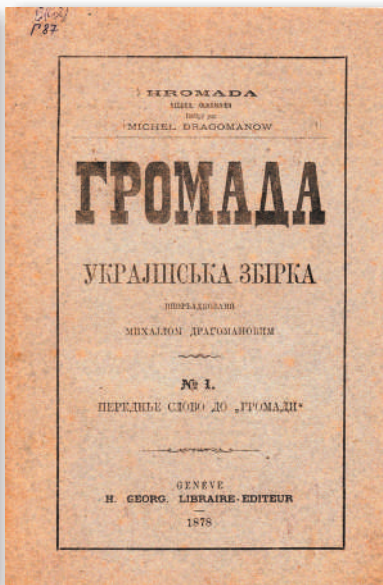
slavofili, preferau operele scriitorilor ucraineni din Rusia. Narodovți, spre deosebire de rusofili, erau mai progresiști în părerile lor și nu erau sprijiniți financiar de nicio putere străină. În anul 1880, aceștia înființează publicația «Дело» (Fapta), pentru a contracara publicația rusofilă «Слово», iar în anul 1885, au înființat organul reprezentativ numit «Народна рада» (Consiliul Popular). Emigrantul Drahomanov încearcă să influențeze evoluția gândirii politice a ucrainenilor din Galiția, combătând provincialismul și

orientând-o spre cunoașterea realizărilor culturii europene și rusești. Adept al lui Drahomanov, Ivan Franko, care va deveni unul dintre cei mai însemnați scriitori ucraineni, redactează publicația «Друг» (Prietenul), care devine din organ al rusofililor o tribună pentru limba populară ucraineană.

(Continuare la pag. 5)

Myhailo Drahomanov

Revista «Громада» (Comunitatea), Nr. 1

Membrii Frăției tarasiștilor

¹ Mihai Traista, *Ucrainenii și rușii – Aspecte imagologice*, Editura RCR, București, 2021, pp. 145-147.² Ibidem.³ Ibidem.⁴ Ibidem.⁵ Ibidem.

O nouă apariție editorială la Uniunea Ucrainenilor din România

Lucrarea de față constituie, ca tipologie textuală, o carte de bucate, propunându-și să inventarieze și să ofere o amplă bază de cunoștințe din domeniul gastronomiei poporului ucrainean. Utilitatea primordială a cărții este asigurată prin diversitatea rețetelor, sistematizate și aranjate după un meniu complet, care alcătuiește cuprinsul cărții. Acest meniu ilustrează, în sine, o dublă strategie editorială: de punere în temă și, respectiv, de captare a atenției cititorului, acesta din urmă devenind, în subtext, destinatarul unei invitații la gătit și la bucuria împărtășirii din bucate alese. Prin extensie, cititorul devine și un potențial bucătar sau un potențial critic de artă culinară, îndemnat să își exerseze aptitudinile în bucătărie ori să își pună în valoare calitățile de conviv la un adevărat regal intercultural.

Trebuie menționat însă că, dincolo de această utilitate imediată, cartea propusă spre publicare înseamnă mult mai mult, anume un demers perfect articulat în cadrele tradiției, ale modernității și ale actualității care caracterizează preparatele ucrainene, o asumare bine regizată a problematicei gătitului în dependența acestuia de stilul și concepția despre lume a poporului ucrainean. Simfonia aromelor și a gusturilor dobândește consistență evocativă, forță de sugestie și secvențializare iconică prin detalierea ingredientelor, a modului și a timpului de preparare, prin prezentarea veselei și a instrumentelor de gătit, precum și prin multitudinea fotografiilor care acompaniază, paratextual, rețetarul. De asemenea, indicarea nivelului de dificultate (implicit, de simplitate sau de sofisticare) vizat de fiecare preparat în parte atestă riguros stabilirea unei punți de legătură cu cititorul, virtualul bucătar.

Structurat și structurant, meniul care ne întâmpină după cuvântul introductiv arată, *grosso modo*, astfel: 1) salate și gustări reci (de vară, de iarnă), tartine sau sandvișuri obișnuite, sandvișuri calde, antreuri (cârnați, mușchi file, șuncă etc.), gustări reci (vinete, hering marinat, tort de ficat etc.), mic-dejun cu slănină și verdeturi sau cu ceapă și roșii; 2) preparate calde (borșuri, supe, ciorbe, diverse preparate din carne de porc, de vită, de pasăre, de iepure), răcitură, pârjoale, preparate din pește; 3) preparate din ciuperci, legume, cereale; preparate din aluat și din brânză, inclusiv pentru deserturi. În mod cert, varietatea rețetelor și detaliile privind prepararea conturează o lume fascinantă prin bogăție, rafinament, savoare, simț estetic. Fie că vorbim de gastronomia sărată, picantă, dulce sau dulce-acrișoară, oferta culinară ucraineană se adresează atât specialiștilor, cât și amatorilor de gătit, probând, cu generozitate, un adevărat cult pentru bucătăria de înaltă calitate.

Bucătăria națională ucraineană este prezentată sincron și diacronic, prin referințe istoric-culturale mai ample sau mai restrânse, fapt care învederează caracterul enciclopedic al lucrării. Integrat firesc obiectivelor implicite, acest caracter enciclopedic este ranforsat prin ancorarea modului de a găti specific ucrainean, precum și a câtorva preparate definitorii pentru acest spațiu geografic și uman, în realități socioculturale incontestabile (cultura Cucuteni, perioada sovietică etc.), respectiv într-un bazin mai larg de specificități interculturale. Sunt explicabile, ca atare, excursurile comparative ce punctează influențele popoarelor vecine sau mai îndepărtate asupra bucătăriei tradiționale ucrainene. Parcurgând rețetele atât în lectură liniară, cât și în relecturi transversale, în care punțile de conexiune sunt construite prin anumite rețete în care ingredientele sunt dublu valorizate, ni se dezvăluie, progresiv, o arhitectură multistratificată a bucătăriei ucrainene, a simbolurilor asociate anumitor produse și ritualului de preparare, a rosturilor sociale și intelectual-configuratoare de lumi explicative pe care bucătăria ucraineană le deosebește.

Pornind de la premisa că bucătăria națională ucraineană face parte integrantă dintr-un univers explicativ prin care mentalitatea și obiceiurile poporului ucrainean sunt pregnant evidențiate, ajungem la înțelegerea axiomatică și axiologică a importanței anumitor materii prime folosite pentru gătit, a corelării produselor „de dulce” și a celor „de post” cu principalele datini și sărbători de peste an, a insistenței asupra unor modalități de preparare și ornare etc. Citind și recitind cartea, se constată că nicio informație nu este de prisos, niciun detaliu nu încarcă fastidios demersul axial. Dimpotrivă, toate datele sunt piese ale unui tablou de ansamblu atent reconstituit, riguros luminat în nuanțele sale tipice, magistral expus pe simezele bunului-gust și ale năzuinței spre un viitor mai bun, mai prosper, mai tolerant, mai favorabil împlinirii pentru indivizi, colectivități și națiuni, în consonanță cu puterile lor creatoare. Rețetele antologate susțin criteriul reprezentativității naționale, fără să facă rabat de la nexurile interculturale.

Acesta este, după părerea mea, sensul profund al cărții: oferirea, pentru cititorul străin (român, în cazul de față), a unor repere culturale interferente în diversele metonimii și metafore culinare ucrainene. Asocierea anumitor feluri de mâncare cu sărbătorile tradiționale, marcarea economică și politică pe baza preferințelor culinare și a puterii de cumpărare, omologarea unor recorduri în materie de preparate specifice Ucrainei reprezintă tot atâtea moduri de relaționare și deschidere a apetitului cititorilor români spre a cunoaște mai mult și mai bine poporul vecin, prin prisma nucleelor comune, dar și prin cea a trăsăturilor distinctive, într-un proces de reciprocă luminare culturală.

Acesta este, după părerea mea, sensul profund al cărții: oferirea, pentru cititorul străin (român, în cazul de față), a unor repere culturale interferente în diversele metonimii și metafore culinare ucrainene. Asocierea anumitor feluri de mâncare cu sărbătorile tradiționale, marcarea economică și politică pe baza preferințelor culinare și a puterii de cumpărare, omologarea unor recorduri în materie de preparate specifice Ucrainei reprezintă tot atâtea moduri de relaționare și deschidere a apetitului cititorilor români spre a cunoaște mai mult și mai bine poporul vecin, prin prisma nucleelor comune, dar și prin cea a trăsăturilor distinctive, într-un proces de reciprocă luminare culturală.

Spre exemplificare, varza simbolizează unitatea în jurul bazei, a Divinității, gâsca este considerată un „talisman al familiei”, pe când ciupercile, al căror cules este denumit „sezonul vânătorii silențioase”, semnifică fertilitatea și trăinicia familiei. Preparatele care au varza sau ciupercile ca ingredient principal sunt asociate cu sărbătoarea Crăciunului, un timp al regenerării cosmice și umane, când membrii familiei și, prin extensie, ai națiunii, alcătuiesc

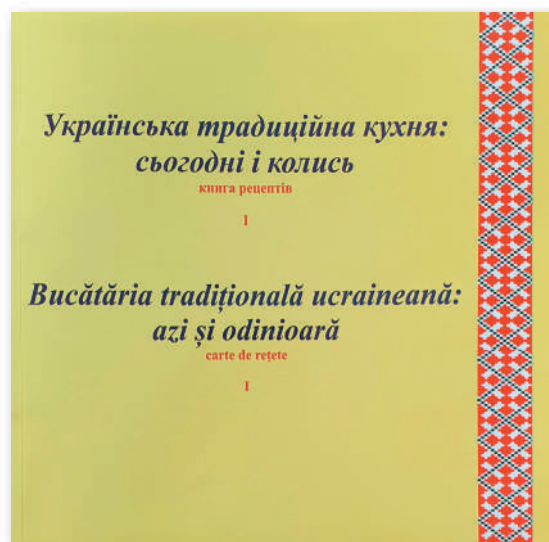
o veritabilă comuniune în cuget și simțiri. Despre cârnat, produs și consumat cu predilecție în comunitățile ucrainene, se spune că „dacă ar avea aripi, ar fi cea mai frumoasă pasăre din lume”. Suntem informați că, în 2015, în regiunea Lutsk, a fost pregătit un cârnat lung de 5 m, rezultatul fiind înregistrat în Cartea Recordurilor din Ucraina. Chiftelele de cartofi, care au un monument al lor, le este consacrat un festival anual în regiunea Jytomyr. Găluștele, alt preparat răspândit pe mesele ucrainenilor, au, de asemenea, un festival anual și un monument ridicat în Poltava, regiune supranumită „patria găluștelor”. Sarmalele, preparat tradițional festiv pentru ucraineni, cunosc o mare varietate (din cartofi răzuți, cu hrișcă și cartofi etc.). În Transcarpatia, există o strânsă legătură între modul de preparare a sarmalelor și calitatea de gospodină a viitoarelor neveste. Borșul, intrat în patrimoniul cultural imaterial al UNESCO la 1 iulie 2022, are mai mult de 70 de variante de preparare. Totodată, mass-media din Ucraina folosește „indicele borșului”, similar cu „indicele Big Mac”, pentru a evalua puterea de cumpărare a diferitelor valute, precum și pentru a determina nivelul inflației.

Întreaga antologie de rețete este aseasonată cu numeroase astfel de informații și curiozități, amplificând spectrul cunoașterii și invitând la (re)descoperirea poporului ucrainean ca spirit ales, depozitar al atâtor comori de înțelepciune și legatar la o viziune a lumii adânc înrădăcinată în tradiție. Constant preocupat să își salvagardeze patrimoniul gastronomic, poporul ucrainean este, în același timp, receptiv la nou, orientându-și bucătăria pe linia inventivității și făcând din bucate o adevărată artă națională, un mix autentic de tradițional, modern și actual.

Dincolo de (și în consonanță cu) interesul gastronomic, trebuie remarcat și interesul filologic pe care acest manuscris îl suscită. Am în vedere, pe de o parte, actul traducerii în sine și, pe de altă parte, valorificarea potențială a discursului culinar prin alcătuirea de corpusuri

BUCĂTĂRIA TRADIȚIONALĂ UCRAINEANĂ: AZI ȘI ODINIOARĂ (carte de rețete) – Volumul I

Antologată de Olha Senyshyn, tradusă în românește de Olha Senyshyn și Lyudmyla Dorosh

care să evidențieze creativitatea lingvistică în denumirea unor preparate, aspectele stilistico-funcționale din vocabularul gastronomic ucrainean/român, aspectele de ordin etimologic, în special în privința unor termeni care apar, în *Dicționarul explicativ al limbii române*, cu etimologie necunoscută (*caltaboș*, *terci* etc.), excerptarea și comentarea unor expresii/frazeologisme culinare sau a unor termeni culinari deformați sau confundați în limba română. Atari analize lingvistice ar pune în valoare sectorul lexicului specializat și bogăția de semnificații pe care cele două limbi o teaurizează în specificitatea lor ireductibilă. În plus, una dintre cele mai importante achiziții ale unor corpusuri dispuse convingător prin antologarea de rețete este aportul în materie de cercetare a bilingvismului ucrainean-român. Simplitatea (aparentă a) surselor este susceptibilă să antreneze teme și, implicit, metodologii de analiză și interpretare cu atât mai diverse și mai complexe.

Actul traducerii, în special prin elementele culturale specifice limbilor ucraineană și română, a actualizat strategii variate, precum adaptarea neutră, formarea discursivă și adaptarea cultural-funcțională, descrierea, generalizarea, particularizarea, calcurile de structură și împrumutul cu rol amplificator. Prin toate aceste strategii și tehnici de proiecție a a designatelor și a sensurilor, culoarea, aroma și miezul textului ucrainean sunt transmise fără echivoc. În același timp, prin adaptările funcționale, cultural-discursive, prezente în unele părți ale traducerii, cititorul român poate simți cum gândesc și acționează frații ucraineni. De altfel, bucătăria reprezintă un tip de limbaj ce reflectă în mod semnificativ factorii identitari ai unei societăți. Interferența spațiului geografic / lingvistic și a culturii gastronomice prezintă, actualmente, un interes din ce în ce mai accentuat, bucurându-se de atenția lingviștilor, a etnologilor, a specialiștilor în teoria mentalităților ș.a.

Cartea impresionează prin fluenta expunerii, calitatea și coerența instrucțiunilor, densitatea tematică a informației, pasajele contrastive, referințele socioculturale, diversitatea rețetelor și bogăția regiunilor reprezentate. Această carte constituie, după părerea mea, o lectură obligatorie pentru cercetători, profesori, studenți, nu în ultimul rând pentru toți cititorii pasionați de gătit și de gastronomie, în genere, de gastronomia ucraineană, în special. Între meritele acestei ediții bilingve menționăm: promovarea culturii gastronomice ucrainene în spațiul românesc și a dialogului intercultural româno-ucrainean; familiarizarea cititorului român cu arta culinară ucraineană; evidențierea, în cuvântul introductiv, a intimei conexiuni dintre bucătăria națională ucraineană și concepția tradițională despre lume pe care poporul ucrainean a dezvoltat-o de secole, precum și reliefaarea empatiei inter- și transculturale, fapt care contribuie substanțial la explicarea nivelului de profunzime al cărții, în sensul deja specificat; valorificarea naturii interdisciplinare a studiului bucătăriei naționale ucrainene.

Toamnele în București sunt, de obicei, frumoase, cu soare blând sau cețuri calde, care învăluie somnolent arama copacilor, clădirile și viermuiala străzilor și-ți umple sufletul de duioase melancolii. Și mai sunt frumoase toamnele bucureștene, pentru că sunt lungi, întinzându-se mai mereu hăt dincolo de luna noiembrie, uneori chiar până la Crăciun.

O astfel de toamnă era și în 1974, când la sfârșitul lui octombrie mi-a telefonat frumoasa doamnă Lia Zamfirescu de la Uniunea Scriitorilor, invitându-mă să trec a doua zi pe la ea: vrea să-mi comunice o rugăminte a președintelui Zaharia Stancu. Ce rugăminte? Că Zaharia Stancu abia dacă mă știa din vedere. Eram, ce-i drept, membru al Uniunii Scriitorilor, dar abia de câțiva ani. M-a făcut curios frumoasa doamnă.

Ajung a doua zi în Șoseaua Kiseleff 10 (atunci, sediul Uniunii Scriitorilor, azi, sediul central al PSD; aud că politicienii au și cumpărat frumoasa clădire...), iar doamna Zamfirescu îmi comunică rugămintea președintelui: peste două zile, urmează să sosească în România scriitorul gruzin (azi, Gruzia se numește Georgia) Guram Haraidze, vicepreședinte al scriitorilor gruzini și redactor-șef al revistei „Gruzia literară”.

– Iar peste cinci zile, – mă lămurește doamna Zamfirescu, – va veni președintele Uniunii Scriitorilor din Gruzia, poetul Iosif Nonesvili, dar până atunci mai vorbim. Cred că te vei ocupa numai de Haraidze ăsta sau cum îl cheamă. Pe oaspetele de poimăine îl duci mai întâi la Brașov. Dan Tărchiță v-a reținut camere la hotelul „Aro”. (Dramaturgul Dan Tărchiță era atunci secretarul Asociației Scriitorilor din Brașov.) Stați în Brașov și prin împrejurimi două-trei zile și pe urmă plecați pentru alte 5-6-7 zile unde vreți. Ești liber să stabilești programul care-ți convine. În plicul ăsta ai diurna pentru amândoi și câteva foi de drum clasa I. Poimăine o să vină șoferul nostru să te ia de acasă și te va duce la aeroport ca să-l întâmpini pe oaspete, după care veniți împreună la domnul Stancu.

Din cauza ceții de pe aeroportul Băneasa, avionul de Moscova care-l aducea pe scriitorul gruzin a sosit cu mare întârziere. Până la urmă, abia spre prânz, avionul a aterizat și, între pasagerii care coborau scara avionului, a apărut un bărbat tânăr și foarte brunet. Am bănuț că acesta trebuie să fie oaspetele. Am ghicit – era scriitorul Guram Haraidze. Un tip negricios, cum spuneam, slab, deșirat, din care cauză părea mai înalt. I-am urat bun venit în România, ne-am urcat în mașina Uniunii Scriitorilor și am plecat spre hotelul Athenée Palace, ca să se cazeze. I-am spus încă din mașină că i se propune să petreacă două zile în București, după care vom călători împreună la Brașov și Sibiu. A acceptat bucuros programul propus. Am observat încă de la început un tic ciudat pe care-l avea scriitorul gruzin: îndoia degetul mic (când la o mână, când la cealaltă, iar uneori la ambele în același timp), îl prindea cu degetul mare și imediat îl scăpa cu putere, ca la bobârnace, și făcea această mișcare cu o frecvență de două-trei secunde, iar fiecare „bobârnac” era însoțit de un ușor pufăit prin colțul gurii. Ticul era nu numai ciudat, dar și caraghios și nepotrivit pentru un bărbat de vreo patruzeci de ani (avea 43, așa mi-a spus Guram după ce ne-am împrietenit). Sigur că nu îndrăzneam să-l întreb ce-i cu acel tic și preferam să mă prefac că nu-l observ, dar mă va lămuri el la Sibiu, când eram deja prieteni declarați și ne tutuiam (sunt convins că, în afara unor elemente greu de explicat în nașterea unei prietenii, la noi a contat mult și faptul că i-am mărturisit că am absolvit de curând Facultatea de Teologie Ortodoxă; de fapt, atunci îi zicea Institutul Teologic de Grad Universitar).

Guram Haraidze era o fire deschisă, un tip simpatic și cu umor. Știam de la doamna Zamfirescu că e vicepreședinte al scriitorilor gruzini și redactor-șef al „Gruziei literare”, iar de la el am aflat că e prozator, că e autorul câtorva volume de proză scurtă (romane n-a scris). Mi-a și încredințat o povestire scrisă în rusă, pe care am tradus-o și am predat-o la „Viața studentescă” și la „Amfiteatrul”, dar nu știu de ce n-a fost publicată... Probabil din cauza relațiilor româno-sovietice din ce în ce mai proaste, pentru că povestirea era interesantă și scrisă bine. (Pe scurt: un ostaș gruzin se întoarce de pe front fără prietenul și consăteanul lui, împreună cu care plecase la război, și se tot frământă: cum să-l anunțe pe tatăl prietenului că fiul lui murise? Dar întors în sat, află că bătrânul e grav bolnav și se hotărăște să nu-i spună nimic despre moartea fiului, pentru a nu-i amări și mai mult ultimele clipe de viață, ba dimpotrivă, îl asigură că fiul lui va veni curând.)

În București, programul lui Guram Haraidze a fost destul de lejer. În prima zi: vizită (obligatorie!) la Ambasada Uniunii Sovietice, apoi primire (nici asta prea lungă) la Zaharia Stancu și o cină oficială, la care, în afară de Guram Haraidze și de mine, a participat doar Traian Iancu, care era directorul Fondului Literar. Cina a avut loc la restaurantul Athenée Palace, adică la localul hotelului unde era cazat oaspetele gruzin. Atmosfera a fost plăcută și destinsă, cu un final firesc: am hotărât să ne tutuim și să ne spunem pe nume.

A doua zi, scăpați de obligațiile oficiale, la sugestia lui, l-am dus pe Guram la mai multe biserici din București, deschise și în funcțiune, spre marea lui surprindere și bucurie, iar apoi, la sugestia mea de data asta, am făcut o vizită de câteva ore la Mănăstirea Cernica. Locul pitoresc, așezământul monahal și tot ce văzuse acolo au fost pentru Guram o neașteptată încântare.

În călătoria la Brașov și Sibiu, am luat-o și pe soția mea. Dan Tărchiță, după cum spuneam, conducea atunci Asociației Scriitorilor din Brașov; el ne-a rezervat camere la

hotelul „Aro”. Chiar dacă era de-acum 2 noiembrie, vremea la munte rămânea încă destul de caldă și însorită, ca de altfel în toată țara. După ce ne-am cazat, am făcut mai întâi toți trei o plimbare prin oraș. Lui Guram, cum era și de așteptat, i-a plăcut Brașovul foarte mult. La un moment dat, am trecut pe lângă un magazin de metalochimice, iar Guram a ținut neapărat să intrăm, lucru care m-a surprins, dar m-am mirat și mai mult când, văzând în magazin foi de aramă de 50/50 de centimetri, a spus că vrea să cumpere o foaie și o foarfecă. I-am îndeplinit ciudata dorință și, în timp ce-i achitam vânzătorului cei câțiva lei cât costa tabla de cupru și foarfeca, Guram a „subtilizat” din cutia de cuie de pe tejghea un piron și, făcându-mi șmecherește cu ochiul, l-a băgat în buzunar, iar eu l-am achitat totuși. După ce am ieșit din magazin, l-am întrebat:

– La ce-ți trebuie foaia de aramă?

– Ai să vezi. Secret... – râse Guram enigmatic.

Am intrat apoi alături, în magazinul cu mărfuri de menaj, de unde Guram, spre și mai marea noastră uimire, a cumpărat un fund de lemn de formă pătrată, cu o scobitură la mijloc, o adâncitură, mare și rotundă; era, probabil, un suport pentru vase fierbinți. Nu l-am mai întrebat la ce-i trebuie acel fund de lemn, ca să nu-mi spună iarăși că e secret, și am ieșit din magazin.

În acea clipă tocmai au trecut doi negri (o raritate la noi în acei ani; aceștia erau, probabil, studenți la Institutul Silvic din Brașov).

– Când îi văd pe ăștia, mă bucur grozav! – a spus Guram și, observându-mă nedumerit, adăugă: – Mă bucur când văd că pe lumea asta sunt unii mai negri decât mine... – râde el cu poftă.

La prânz, am fost invitații dramaturgului Dan Tărchiță la un fel de masă oficială în onoarea oaspetelui gruzin, masă pe care a dat-o chiar la restaurantul hotelului în care eram cazați. La masa „oficială” eram doar noi patru. A mâncat și a băut fiecare ce a dorit, iar discuțiile în cele vreo două ore au fost neinteresante, chiar anoste. După ce i-am mulțumit „amfitrionului” pentru tratație, Guram a propus să ne retragem în camerele hotelului pentru siestă, iar spre seară să ieșim în oraș la o nouă plimbare.

Nu cred că au trecut mai mult de două ceasuri, când am auzit că a bătut cineva la ușa camerei noastre.

– Probabil e gruzinul, – a presupus Genoveva. – S-o fi plictisit. A văzut că noi nu dăm niciun semn de viață...

– Intră! – strig și mă ridic din pat.

Într-adevăr, era Guram. A intrat zâmbind și ținând în mână fundul de lemn.

– V-am adus un cadou! – zise el cu o bucurie copilărească și ne întinde fundul de lemn.

În adâncitura rotundă a suportului de lemn era o frumoasă icoană de aramă a Maicii Domnului cu Pruncul în brațe.

– Extraordinar! – exclamăm eu și Genoveva într-un glas, uimiți să vedem ce minunăție a meșterit Guram pe o tablă de cupru doar cu un cui și o foarfecă.

– Vă place? – întreabă el bucuros.

– E splendidă! – zice Genoveva. – Cum ai făcut-o?

– Cu pironul pe care l-am furat din magazin. Am învățat meșteșugul ăsta de la prietenul meu Celaceava (parcă așa îl chema), care e cel mai mare artist în metaloplastie din Uniunea Sovietică. Lucrările lui se vând foarte scump. Acum e plecat pentru două luni în America, unde cred că face bani frumoși.

Spre seară, am ieșit toți trei la o plimbare prin Brașov, am hoinărit pe străzi, am vizitat Biserica Neagră, apoi am luat cina tot la restaurantul nostru. Dacă la prânz Guram a mâncat ciorbă de burtă și sarmale cu mămligă de care a fost de-a dreptul încântat, acum a ales alt fel specific bucătăriei noastre, și anume, fasole cu ciolan afumat. Genoveva și cu mine am mâncat rasol de vită cu legume fierte.

După cină, Genoveva a urcat în cameră, iar eu și Guram am intrat la braserie, unde încă de cu ziuă Guram ochise niște halbe enorme din care mușterii beau bere; nu văzusem nici eu până atunci așa ceva: acele „halbe” aveau capacitatea de doi litri și cică se numesc cai. Am comandat câte un „cal” pentru fiecare, am fumat și, bineînțeles, am „trăncănit”. Nici atunci n-am îndrăznit să-l întreb pe Guram ce-i cu acel tic al lui. În schimb, el mi-a promis să-mi povestească o întâmplare, jenantă, după cum m-a prevenit el.

– Dar nu acum; aici e prea multă gălăgie și fum de tutun, la care contribuim și noi cu pălăvrăgeala și țigările noastre...

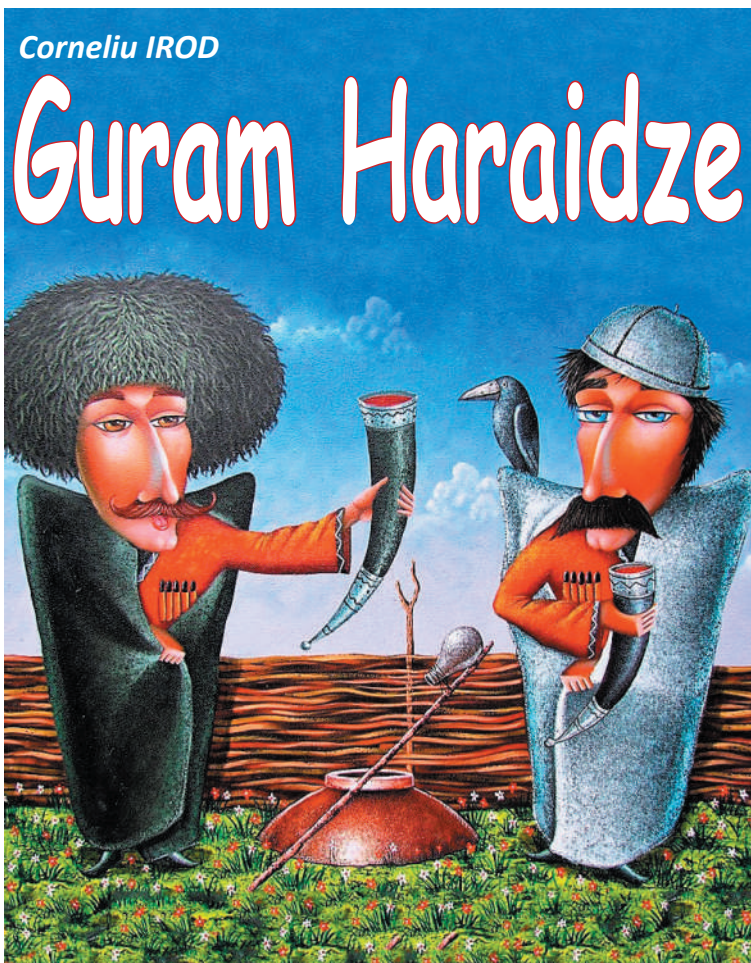
Mi s-a părut că Guram regretă promisiunea, că pur și simplu îl luase gura pe dinainte. N-am reușit să golim „cail” (în fiecare se aflau totuși patru halbe!) și, după o scurtă aerisire prin fața hotelului, ne-am dus la culcare. Era ora zece.

La ora unu și jumătate, când dormeam dus, sună strident telefonul de pe noptieră. Sar buimac și nedumerit. Cine să sune la ora asta?! Ridic receptorul.

– Da! – zic cam oțărât.

– Suntem *Recepția*, – aud o voce incoloră. – Colegul dumneavoastră, străinul acela, se pare că nu se simte bine. Vedeți ce are, că tot bate în furcă și zice ceva, dar nu înțeleg ce...

– Cred că lui Guram îi e rău, – îi spun Genovevei care se trezise, – mă duc să văd ce s-a întâmplat.

Zurab Martiashvili. Degustarea vinului

(Continuare din nr. 44)

În acel moment, ne ieși în întâmpinare un muncitor tânăr, cu o găleată de vopsea verde într-o mână și cu o bidinea mare în alta; de pe bidinea picura vopseaua și lăsa pe trotuarul alb prăfuit o cărăuie verde, presărată parcă cu frunze mărunte. Muncitorul era un băiat încă foarte tânăr și slăbuț; găleata era grea pentru el, sudoarea i se prelingea cu picături mari pe fruntea întunecată ca de bronz, de sub șăpcuța tătară din piele de miel; băiatul tocmai se ștergea cu mâneca mânjită, trecând prin dreptul nostru și, din această cauză, bidineaua sa ajunsese exact la nivelul pălăriei roșii a Allei Myhailivna, astfel încât puțin a lipsit să nu lase pe ea o frunzuliță verde. Alla Myhailivna se trase atât de repede, încât aproape că mă împinse de pe trotuar și-i strigă băiatului:

– Dă-te mai departe, drăguțule, dă-te mai departe! Ce mârlan! adăugă ea puțin mai încet.

Tânărul se trase puțin și duse la spate mâna cu bidineaua ca să nu o atingă pe domnișoară, dar ne aruncă o privire care mă făcu să mă simt stânjenită. Nu știu dacă Alla Myhailivna a observat acea privire și dacă a știut să citească în ea și să priceapă acel antagonism groaznic, fatal, – o privire mai întunecată decât ochii negri ai tânărului muncitor. Nu știu nici dacă băiatul a văzut privirea pe care i-o aruncase domnișoara odată cu cuvintele pline de dispreț. Dar eu am văzut ambele priviri și mi s-a făcut frică – ele spuneau o adevărată poveste.

Lesea UKRAINKA

Deasupra mării

(Nuvelă)

Tânărul trecuse deja de mult pe lângă noi, dar eu tot mă gândeam la privirea sa întunecată și poate de aceea lucrurile banale despre care ciripea fără nicio grijă interlocutoarea mea îmi provocau o impresie apăsătoare, aproape tragică... Biata „scufiță roșie”, aleargă prin pădurea deasă, aventurându-se după fluturi multicolori, fără a se gândi ce se va întâmpla, când soarele va apune și lumina însângerată va cuprinde pădurea, păsările vor amuți, fluturii se vor ascunde pe sub frunze, iar din tufișurile întunecate se vor aprinde cu o strălucire sălbatică ochii lupului.

– Mon petit Chaperon Rouge, ne va pas dans la forêt! am rostit eu cu voce tare.
– Il y a le loup qui va te manger, completă domnișoara și izbunci în râs. O, nu vă temeți, nu mi-e frică de acel lup, am eu planurile mele pentru el.

Am privit-o surprinsă: „Ce planuri? Ce planuri poate avea?”
Ea râdea veselă în continuare.
– Știu, vă referiți la Anatol...

Ah, asta e!... a trebuit să accept tacit schimbarea subiectului de discuție.
– Oare dumneavoastră credeți că „sufăr”? O, nu! Doar că el mă intrigă, ăsta-i adevărul. Știți ce gând mă preocupă? Să-i succesc capul acestui donjuan, dar atât de tare, încât să-și piardă mințile, iar apoi să-i spun: «Adieu!», după care să plec la Moscova, iar el să rămână suferind. Asta ar fi o chestie! Să mă ia naiba! ea se pregăti să „tragă un chiot” țigănește, dar se opri la timp și-și acoperi gura cu mâna. – Ce-i cu mine, am înnebunit? Doar suntem pe stradă!

Stăteam deja în fața intrării în grădina hotelului „Rossia”. Alla Myhailivna se opri, își închise umbreluța, își scutură cu ea praful de pe rochie, apoi șterse cu o batistuță umbreluța și bluza, mă rugă să mă uit dacă părul și pălărioara îi sunt în ordine, ascunse batistuța, deschise din nou umbreluța și își ridică rochia, acordând acum mai multă atenție simetriei. De fapt, de data aceasta nu mai era foarte necesar să-și ridice rochia, pentru că în grădină aleile erau acoperite cu nisip grosier de mare, iar strada prăfuită rămăsese dincolo de poartă.

Mergeam pe alee prin grădină, trecând mereu pe lângă doamne elegante cu o expresie mândră a feței și pe lângă domni cu un mers la modă, ce călcau pe călcăie și își îndreptau spatele.

– Alla Myhailivna, am rostit eu, – de ce vă place acest Anatol? Mai bine ați renunța la „bucățica”asta, după cum spuneți dumneavoastră.

– De ce îmi place? Vă spun că asta mă intrigă. Și știți ce-o să vă răspund? Ar trebui să vă facă plăcere – o fac, în parte, pentru o idee.

Am privit-o întrebător.
– Iar apoi pentru idee va veni revanșa! Probabil el a făcut deja multe femei să sufere, așa că e timpul să-și ispășească păcatele.
– Nu, Alla Myhailivna, „ideea” dumneavoastră nu mă încântă.

– De ce?
– Pentru că „revanșa” aceasta a dumneavoastră ... cum să vă spun?... e cum se spune pe la voi, prin Moscova: „Stricați orzul pe găște”.

Alla Myhailivna se înroși brusc.
– Ce să-i faci! Nu sunt capabilă de alte idei, ideile nu sunt specialitatea mea... Și de unde știți că nu merită „orzul”? Nici măcar nu-l cunoașteți pe Anatol.

Mi s-a părut că tonul meu o jignise puțin și m-am străduit să schimb subiectul. În general vorbind, discuția cu Alla Myhailivna începuse să mă obosească, temele noastre de

discuție se schimbau des, rapid și fără nici un scop, precum lentilele colorate dintr-un caleidoscop. M-am bucurat când ne-am oprit în fața intrării în parcul orașului, unde se îngrămădea publicul intrând și ieșind.

I-am întins mâna Allei Myhailivna.
– Rămâneți sănătoasă, ne despărțim aici: voi merge acasă.
– Dar cum așa? Începu ea să protesteze, reținându-mi mâna. – Și eu credeam că o să-mi țineți companie în parc! E cumva nepotrivit să mă plimb singură.
– Ei bine, nu-i nimic, aveți multe cunoștințe, veți găsi pe cineva, am încercat eu să o conving, când am băgat de seamă că ea nu mă ascultă, ci se uită undeva spre alea de la intrare cu o privire arzătoare.
– Vine Anatol! îmi șopti ea, strângându-mi mâna.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de Cristina SILAGHI (BUMBAR)

DIN ISTORIA LITERATURII UCRAINENE DIN ROMÂNIA

(Continuare de la pag. 2)

Noul curent îndreptat împotriva rusofililor îi ia în derâdere și pe *narodovți* pentru conservatorismul și mediocritatea lor, ceea ce provoacă un șoc în rândul intelectualității ucrainene, și mulți îi întorc spatele lui Ivan Franko, care caută ajutor la socialiștii polonezi, iar ucrainenii din Galiția, având exemplul germanilor, cehilor și polonezilor, își dau seama că numai printr-o bună organizare pot obține succese în lupta lor pentru mai multe drepturi. Astfel, în anul 1890, se formează primul partid politic ucrainean, înaintea Partidului Revoluționar Ucrainean⁶.

Un rol foarte important îl are societatea «Просвіта» (Luminarea), înființată de *narodovți* în anul 1868. Astfel, în anul 1914, societatea are șaptezeci și șapte de secții regionale, în jur de trei mii de biblioteci și săli de lectură în limba ucraineană și peste 230.000 de membri. În afară de latura culturală, societatea a înființat cooperative care îi ajutau pe țăranii în desfacerea produselor lor, asigurându-le, în același timp, unele mărfuri industriale la prețuri accesibile sau credite și asigurări, în condiții raționale. În anul 1899, o parte dintre *narodovți*, cărora li s-a alăturat Ivan Franko și viitorul președinte al Ucrainei, Myhailo Hrușevskyi, au creat Partidul Național-Democrat și tot în aceeași perioadă apare un partid marxist și unul clerical, ceea ce duce la slăbirea pozițiilor rusofile printre ucrainenii din Galiția. Tot în acest timp apar divergențe serioase cu polonezii privind soarta Galiției. Ucrainenii doreau separarea ei în două regiuni, iar polonezii, păstrarea unității Galiției. Conflictul a ajuns la nivelul celor două popoare, luând dimensiuni periculoase. În Universitatea din Lviv, bătăile dintre studenții polonezi și ucraineni devin un fenomen obișnuit, astfel încât, în anul 1912, guvernul de la Viena a promis să deschidă o universitate ucraineană separată, însă, din cauza războiului, acest lucru nu s-a realizat. Tensiunea între cele două națiuni era atât de mare, încât, la 12 aprilie 1908, în semn de protest, un student ucrainean l-a ucis pe guvernatorul Andrzej Potocki, demonstrând prin aceasta situația insuportabilă în care ajunseră relațiile polono-ucrainene⁷.

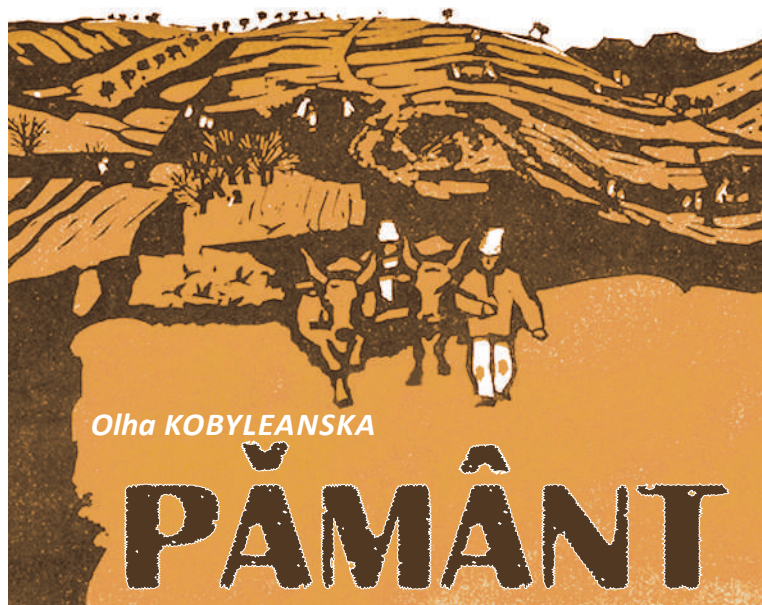
Primul Război Mondial i-a găsit pe ucraineni luptând unii contra altora, trei milioane și jumătate în armata țaristă și două sute cincizeci de mii în armata austro-ungară. La 13 august 1914, partidele ucrainene din Galiția au creat la Lviv Consiliul General Ucrainean, în frunte cu un deputat în parlamentul de la Viena. Consiliul făcea apel către toți ucrainenii să lupte pentru o Austrie constituțională în cadrul unor formații militare proprii. Astfel s-a format Legiunea Ucraineană. Emigranții socialiști ucraineni din Rusia au format Uniunea de Eliberare a Ucrainei, propunându-și drept scop crearea unui stat ucrainean independent, cu ajutorul Germaniei și Austriei. Ocupația austro-ungară a Galiției a fost începutul unei marii tragedii pentru ucraineni. Autoritățile austro-ungare i-au acuzat de trădare și au trecut la represalii, mulți fiind arestați și trimiși în lagăre de concentrare. Nici ucrainenii care au ajuns sub ocupația rusească nu au avut o soartă mai bună. Rusofilii au primit cu entuziasm trupele rusești, iar ucrainofilii au început să fie urmăriți, denunțați de rusofili și deportați în adâncurile Rusiei. Toate instituțiile ucrainene au fost închise, iar Biserica Greco-Catolică a fost supusă unor persecuții intense. Au fost lichidați toți fermenții de mișcare națională ucraineană care existau în Galiția sub formă de ziare, publicații ucrainene și școli. În mai 1915, când Galiția a revenit sub stăpânirea Austro-Ungariei, Consiliul General Ucrainean a proclamat drept scop al său independența Ucrainei de sub stăpânirea Rusiei, la fel și autonomie pentru Galiția de Răsărit și Bucovina. Dar Guvernul de la Viena a promis polonezilor mai multe drepturi în Galiția, astfel, Consiliul s-a autodizolvat, în semn de protest, iar interesele ucrainenilor rămân reprezentate în continuare de clubul deputaților ucraineni din parlamentul de la Viena, condus de Evhen Petrușevyci. Uniunea de Eliberare a Ucrainei a început să ducă muncă de lămurire printre soldații ucraineni din armata rusă, luați prizonieri, din care s-au format două divizii bine instruite și disciplinate⁸.

(Va urma)

⁶ Ibidem.

⁷ Ibidem.

⁸ Ibidem.

(Continuare din nr. 44)

Anna se gândea cum va fi când flăcăul are să plece. În sufletul ei durerea despărțirii se strecurase de multă vreme și creștea cu fiecare zi. Știa că el trebuie să plece, aflase asta înaintea tuturor. În casa boierului, unde familia lui Ivonika era iubită și respectată, se vorbise adesea că flăcăul n-o să fie și nici nu poate să fie scutit de armată. Dar ai lui nu credeau și încercau în tot felul să-l scape. Până la urmă, se încredințară că boierul le-a spus adevărul. Cu el, între patru ochi, ea nu vorbise niciodată despre plecare. Myhailo venea acum destul de des în curtea boierului. Înainte cu vreo două săptămâni venise să aducă în dar din partea lui taică-său niște miere pentru conia. Îi dăduse ei strachina cu miere să o ducă în odaie și după aceea, când ea a vrut să spele strachina și să i-o dea curată, i-a spus:

– Lasă asta! (Îi vorbea cu tu, ei, o slujnică săracă). O s-o spele acasă! Ce mai faci tu, Anno, cum o mai duci? Poimăine, de Sân Petru, mă duc cu tata la târg, la oraș. Vrem să vindem o vacă și să cumpărăm o pereche de juncani. Ce să-ți aduc de la târg?

Și o luase de mână, căutându-i privirea. Ea se simți cuprinsă de o flacăra arzătoare și își smulse mâna dintr-a lui. Glumea, de bună seamă. Pesemne că așa are obiceiul să întrebe ori de câte ori pleacă la târg. Dar sufletul ei sălbatic nu putu să-i priceapă gluma și îl întrebă repezit:

– Ce vrei matale, bădiță?

– O să-ți aduc un inel frumos! – îngăimă el.

Holograma este o imagine tridimensională, care apare cu ajutorul laserului, în consensul mai noilor teorii din domeniul neuropsihologiei. Conform uneia dintre acestea, cea a cercetătorului american dr. Karl Pribram de la Georgetown University din Washington, creierul omenesc funcționează ca o hologramă. Gândurile omului pot acționa și ele ca o rază laser, formând imagini complexe, cu mai multe dimensiuni. Orice individ viu deține două realități: una concretă, aparținătoare corpului său, având un loc fix în spațiu și timp, iar alta spirituală, în care eul primar se poate dispersa fără nici o constrângere de spațiu și timp, asemenea unei substanțe „sensibile”. Rațiunea împreună cu credința, inima laolaltă cu nădejdea, iar sufletul cu dragostea – tustrele alcătuiesc, de la facerea lumii, o imagine (posibilitate) tridimensională – treipostatică – potrivit teologiei. Deci putem vorbi despre o casă a sufletului, despre existența ei ca rod al tridimensiunii ființei noastre.

În primul rând, Casa Sufletului are o miraculoasă realitate, o semnificație extrem de reală și deosebită. Pe zidurile ei nu apasă bolta. N-apasă nici hăul care înconjoară pământul. Să cauți și să afli înimitatea ei, pe alte căi de acces decât harul, este o cauză zadarnică.

Cărarea Împărăției este singurul mijloc de acces către ea spre unirea cu Ziditorul și cu creaturile sale. Strălucind altfel în ochii mei, în ochii tăi, dar conținând aceeași substanță, dacă pierzi poteca, pierzi și drumul spre casă. Să încerci să ai o viziune asupra acestui sălaș îți trebuie ochi de văzut nevăzutul și urechi de auzit ceva asemănător imnurilor gregoriene. Temelia e turnată din duh curat, dar nu neapărat necesar să aibă o consistență, o natură care să fie dincolo de înțelegerea noastră. Aceia care merită pricep și prin simțuri și prin intelect ceea ce este cu totul deasupra simțurilor și a intelectului. Conform cu cele descrise în Scripturi și în mărturiile sfinților trăitori, emoția comună acestor concluzii este zugrăvită în om ca o bucurie îngerească și ca o încântare, uneori teamă, dar în care doar mintea unuia care clădește sufletește rămâne cu judecata neștirbită.

Casa Sufletului, deci: toată frumusețea ei vine de la taina tainelor.

Fără această obârșie venită de sus, firea celui care clădește sufletește n-ar putea, în niciun fel, să întrezărească frumusețea care strălucește într-însa. Iar toată firea cea zidită

În clipa aceea în pragul bucătăriei se ivi un argat și Myhailo se trase deoparte în tăcere.

Acum era după târgul de Sân Petru. Și fiindcă bătrânul Ivonika venea aproape în fiecare zi pe la boier, căci îi iubea pe toți ai casei ca pe părinții lui, ea auzise că au vândut cea mai mândră vacă a lor și că Myhailo chiar a plâns după ea. Era musai să o vândă, – zicea bătrânul, – nu putea să rămână cu multe vite peste iarnă. Vitele cer îngrijire și muncă și el singur n-o să răzbească să le facă pe toate ca lumea. Și-apoi, avea nevoie de bani, și Myhailo, la fel, avea și el nevoie de bani la armată.

Peste tot îi auzea numele, peste tot auzea câte ceva despre el, numai cuvinte bune și numai laude... Of, Doamne, facă-se voia Ta! Numai lui Dumnezeu putea să-și încredințeze soarta. Și de peste tot adia parcă o tristețe, dar de bună seamă că asta era soarta ei ... Lăsa capul în piept și zori pasul. Zăbovise. Se întunecase de-a binelea.

Se uită în jur, nu se vedea nimic, numai lanuri, lanuri fără sfârșit, numai cer și stele. Departe, chiar în partea încotro mergea ea, perdeluiți de desimea pomilor, luceau pereții albi ai căsuțelor singuratice din sat, iar și mai departe, pe culmea unui delușor, dintre vârfurile unor tei bătrâni, se înălțau cele două hornuri semețe ale conacului.

Trebuia să mai străbată un alt han de secară al lui Ivonika, apoi unul de trifoi, să treacă de casa Dokiei și abia atunci avea să iasă la drumul ce ducea la conac.

O prepeliță ascunsă în secară țipă undeva în preajmă și, după o clipă, zbură chiar prin fața ei; greierii țărâiau peste tot pe lângă ea, dar dacă ar fi vrut să-i caute, i-ar fi auzit îndată în altă parte. E taina cu care greierii necăjesc drumeții în noapte.

Deodată, nu departe, răsări un chip omenesc; desfăcea grijuliu cu amândouă mâinile marea de grâne din jur și se îndrepta spre ea. Era Myhailo.

Fata se sperie. Myhailo răsărise ca din pământ. O cuprinse o tulburare adâncă, de care nu putea scăpa.

– Bună seara, Anno! – vorbi el cu inimă, ridicându-și pălăria, și îi întinse mâna. – De unde vii acuma, pe întuneric?

– Am fost la Onufrii, după ciuperci! – zise ea, supusă ca un copil, cu tremur în glas.

El tăcu o clipă, privind-o. Stătea înaintea lui în întuneric, dreaptă ca un brad, înconjurată de secara înaltă. Ținea capul în piept și mâinile lăsate de-a lungul corpului. Noaptea

era nespus de frumoasă și de limpede, pe cât de frumoasă, pe atât de tăcută. Nu se auzea nimic în afară de țărâitul greierilor...

Flăcăul îi vedea lămurit chipul, cu buzele strânse a tristețe.

– Anno! – glăsui el tulburat. – Uită-te la mine! Eu știam că te-ai dus la Onufrii. Te-am așteptat aici cu nerăbdare ... voiam să vorbesc cu tine.

Zicând acestea, îi puse mâinile pe umeri și, în aceeași clipă, se uită speriat în urmă. Era și el la fel de rușinos și de temător: niciodată în viață nu vorbise așa unei fete. Și dacă o făcea acum, nu se încredea nici în liniștea nopții, nici în muțenia lanurilor.

Anna îi aruncă o privire în fugă și lăsa ochii în pământ. Tot ce era lipsă de ușurătate în ea puse stăpânire pe întreaga-i ființă. O tulburare sălbatică îi pecetlui buzele.

– Anno! – urmă flăcăul blând, trăgând-o sfios spre el. – Tu taci de parcă aș vrea să te bat; ori te codești, fiindcă treci prin lanul nostru? Pe cărare poate să treacă oricine. Tu, dacă vrei, poți trece mai abtitor decât oricare altul. Eu unul aș așterne pe cărarea asta pentru tine cele mai frumoase lăicere ale mamei. Mi-ești dragă, Anno!

Ea păli, îl privi cu ochi de sălbăticiune buimacă și tăcu mai departe. Fericirea era atât de mare și atât de neașteptată, încât nu știa ce să facă, nici ce să spună.

– Mi-ești dragă, Anno, de multă vreme! Ești tare frumoasă și bună! Vreau să-mi fii nevastă, tu, numai tu! Spune-mi dacă vrei, dacă-ți sunt și eu drag.

Tulburarea aceea care o îngheța o părăsi dintr-odată. Îl cuprinse cu mâinile pe după gât și se atârna de el.

– Eu ți-s dragă? – șopti ea în cele din urmă. – Ți-s dragă, Myhailo? N-am știut, zău! Eu ți-s săracă lipită ... N-am nimic ... N-am pământ ... Dar și tu îmi ești drag ...

– Eu nu te-ntreb de pământ, porumbițo ...

– Mi-ești tare drag ... știi?

– Asta voiam să știu ...

Se sărutară.

Dragostea ei adâncă răzbătea plină de toată pasiunea ce-i stătea în fire, se revărsa cu toată forța sufletului ei tânăr și curat. Iubirea îi umplea inima, era pe de-a întregul cuprinsă de simțământul acela tainic și puternic, pe care până acum doar frica o făcea să-l ascundă.

(Va urma)

Adaptare de **Natalia BURDUJA**

Mihai MATEICIUC

Holograme și amintiri

din casa
sufletului

în spectru spiritual se aseamănă cu un nor străpuns de o lumină pătrunzătoare, ca flacăra cerească.

Acum, dincolo de ecranul orizontului vizibil... De pe acest tărâm rabatabil se întrezărește frumusețea lăuntrică a tuturor lucrurilor, percepția că subțirimea norilor străpunși de o lumină care vine de sus se leagă de puterile noastre sufletești. În consecință, omul nu exagerează cu interpretările: totul îi apare transparent.

Omul devine acționar, începe să sondeze fapte de-ale sale, execută măsurători de conștiință pe temelia cunoașterii. Compară apoi distanțele lăuntric parcurse. Observă că ideile despre corp și suflet au nevoie de un surplus de spațiu și provocări. Pentru un suflet „înalt”, de pildă, norii cu pricina sunt subțiri și transparent, deci luminoși. În timp ce, pentru un suflet mai „de jos”, norii se înfățișează mai denși și deci întunecoși.

Un proverb înduhovnicit spune: „Înălțarea sufletului este de parte văzătoare”. Ca să prindă încredere în această perspectivă magică până în pânzele veșnicirii propriului său suflet, cel care clădește pentru sufletul său o casă de odihnă în cer știe că, în văzduhul inimii, are montat un altimetru, iar la acest pupitru de comandă se găsesc comenzi de executat, nu atât pentru îndeplinirea unui zbor de încercare, ci pentru parcurgerea unui zbor de o veșnică plutire în siguranță.

Între tăcerea cerului și a pământului înțelepții se iau la harță. Se întreabă unii pe alții: ce fel de casă e „casa de dincolo?”. Există oameni pregătiți, gata-gata s-o intuiască, dispuși să o descrie și să o prezinte ca pe o marfă scoasă la vânzare. Unii dintre aceștia o intuiesc ca pe o sintagmă fericit formulată, având acoperire doar pentru o lume zidită de mister. Aceștia îi ridică prețul până la cer. Alții, firi precupețe, tind să-l coboare până la nimicul cifrei Zero. Această fluctuație împarte sufletul în două: cu o parte să te bucuri de cea mai potrivită și corectă apreciere, iar cu cealaltă să te întristezi de lipsă de prețuire.

Uneori, efectul prețuirii e contrar firii: partea de suflet disponibilă să bucure, întristeză, după cum, partea de suflet care ar fi trebuit să se întristeze, se bucură. Dar, cu toate acestea, și unii, și alții simt în adâncul tainic al conștiinței lor că nicio variantă nu-i în stare să exprime totul despre Casa-de-Dincolo. În fond, Casa aceasta se zidește pe sine fără pietre, fără nisip și fără var, pentru a se câștiga astfel cât mai mult spațiu pentru ceea ce este de necurprins în ea.

Este ușor oamenilor să aibă păreri la unison despre trăinicia unor materiale de construcție, cum ar fi, de pildă, piatra, nisipul, varul. Însă nu le e deloc ușor să aibă o unanimitate de opțiuni despre necesarul existenței și trebuinței unei case destinate sufletului. Afară de bogăția nesecată a bunurilor sufletești, cel care clădește sufletește, fără încetare, se întreabă cum să facă s-o sporească, să lărgească spațiul de cuprindere pentru cele două firi existente într-un om, firea pământescă și firea cerească. Din acest motiv, are păreri personale. Pietrele au suflet – susține. Pe bogăția de suflet a unei pietre nimeni n-a cutezat să pună impozit. Pietrele justifică tăceri, fapte cu ecouri în deplină surdă, pe care oamenii nu sunt capabili să le perceapă, să le înțeleagă, decât dacă ar poseda ceea ce se numește arta tăcerii: „Savoir se Taire”. La rândul său, Soarele ne umple cupa inimii de bucurie și dă sens tuturor lucrurilor pe care le oglindește. Cu dărnicie își risipește razele bogate asupra pietrei curate, ca și asupra celei prăfuite. Da, dar numai piatra curată poate să răsfrângă lumina ce-o primește de la soare. În altă ordine de idei, mai susține același: La temelia urării „Casă de piatră” stă doar un singur cuvânt – cuvântul dragoste.

Orice părerea este însoțită de capcane. Subtile. Singură dragostea adevărată este cea care face priză desăvârșită, conglomerat sufletelesc. Până una alta, la temelia consolidării credinței stă dragostea.

Deseori păcatul îl urmărește pe cel ce zidește sufletește și o face mai îndeaproape decât i-ar trebui pentru un altul care, să zicem, clădește un imobil material, printr-o

zidire pământescă. Atunci, cel care clădește sufletește nu schimbă macazul lucrului său, ci își continuă truda, tot ce-i stă în puterea cunoașterii înțelegătoare, supervizată de ceea ce se numește dreaptă socoteală. Îl pofteste pe păcat la un dialog în trei. Îl întreabă pe acesta: „Ai de gând să mă biruiești? Preferi să mă autodistrug sau să mă aliez cu tine? Ți-ar plăcea să duc pe un altul pe moșia de vise a înșelării de sine, și-așa să îl las pierzării?”.

Păcatul se face că nu îl ascultă. Spune chiar că-i bine să te păzești de rău, ba chiar să nu fii pricina răului altuia. Îi întinde cu aceste insinuări măgulitoare, cum s-ar spune, o „cupă de aur” cu cel mai dulce elixir din lume. Continuă să se întrețină cu el și a-i spune, îndemnându-l binevoitor: „Bea, în cinstirea judecății tale, înghite! Meriți – ești mare!”. Acesta ascultă ce i se spune, dar, între timp, află de la Subconștient că are de fapt în fața sa o cupă de plăcere pământescă. Pe fundul acestei cupe îmbietoare se găsește un cristal otrăvitor și, din nefericire, pericolul de moarte e transparent și atât de minuscul, încât poate fi mereu-mereu prea aproape de buze și gata-gata să treacă în sânge, neobservat.

După ce ascultă refuzul, păcatul se îndepărtează. Îi apare clar că invitația la dialog n-a fost decât un joc genial dintre eu și non-eu, dintre lumină și întuneric sau dintre viață și neînfință. Adică, un joc decisiv de care-pe-care.

(Va urma)

Ivan NECIUI-LEVYTKYI

CONCEPȚIA DESPRE LUME A POPORULUI UCRAINEAN. SCHIȚĂ DE MITOLOGIE UCRAINEANĂ

(Continuare din nr. 42)

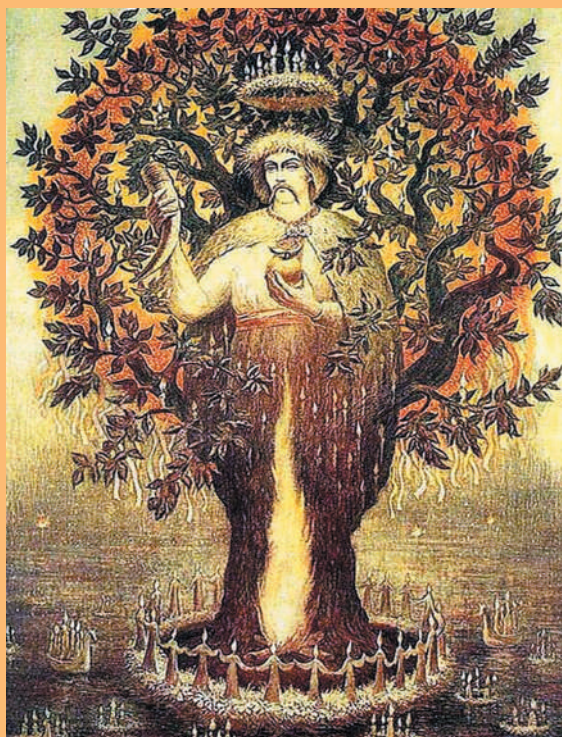
Vechea sărbătoare păgână a lui Kupailo a fost transferată de popor asupra sărbătorii lui Ioan Botezătorul (la 24 iunie), poate pentru că însuși cuvântul *botezător* se potrivește cu cuvântul *Kupailo*, după cum cuvântul *a boteza* se potrivește cu cuvântul *a îmbăia*. Cuvântul Kupailo a apărut, probabil, pentru că forțele cerești strălucitoare de vară, soarele, fulgerul și tunetul, unindu-și puterile, parcă scaldă pământul, dăruindu-i, în timpul sărbătorii lui Kupailo, cea mai mare forță de a rodi, sau poate pentru că, la această sărbătoare, oamenii se îmbăiau, crezând în forța miraculoasă a apei, la fel cum azi, în Rusia, ei fac baie în copcă de Bobotează, crezând în marea forță miraculoasă a apei.

Noaptea de Kupailo este foarte importantă pentru ucraineni. Este momentul când puterea soarelui și a căldurii atinge apogeul. Forța fertilă a pământului atinge cel mai înalt nivel. Grânele încep să se coacă, iarba și toate plantele sunt înflorite. Frunza verde îmbracă splendid pământul; nicăieri nu se vede vreo frunză galbenă. Apa râurilor încă nu seacă de arșița verii. În noaptea de Kupailo, se înfăptuiesc mari minuni în cer și pe pământ. În păduri, înfloresc feriga, ca o scânteie de foc; floarea ferigii este păzită de draci, de vrăjitoare, de vârcolaci și de tot felul de forțe necurate. În acest ceas, oamenii răi încălesc grânele pe câmp. În respectiva noapte, vrăjitoarele umblă să mulgă vacile. Țăranii pun pe ferestre urzică, iar în grajduri pun ramuri de plop pentru a se feri de vrăjitoare și de orice forță necurată. Pentru ca laptele să nu le rămână vrăjitoarelor, gospodinele lasă noaptea vitei împreună cu vacile. În acea zi, umblă pe pământ rusalcele și fetele poartă ziua întreagă la subsuoară pelin, pentru a nu se lega de ele rusalcele. Fetele merg pe câmp să culegă tot felul de plante, împletesc cununi din ele și își ghicesc despre cel drag. O fată este așezată în groapă în pădure, este legată la ochi și i se dau în mâini cununi din plante verzi și uscate. Fata se cheamă Kupailo. Luându-se de mână, fetele umblă în jurul ei și cântă cântece. Fata căreia Kupailo îi va da o cunună din plante verzi va fi fericită în cuplu, iar fata căreia îi va rămâne o cunună din plante uscate va fi nefericită; fata care va fi prinsă de Kupailo nu se va căsători în acel an. În noaptea de Kupailo, copacul se mișcă dintr-un loc în altul, vorbește fremătându-și frunzele. Toate animalele și plantele povestesc între ele. Toate plantele capătă, în acea noapte, puteri neobișnuite și descântătorii le culeg pentru fermece. Groaznicul șarpe de aramă orb deschide ochii, se năpustește asupra oamenilor și îi străpunge. Astfel de minuni au loc în noaptea de Kupailo!

În Ucraina, sărbătoarea lui Kupailo se celebrează în forma în care vechiul obicei păgân a ajuns până în vremurile noastre. De Kupailo, fetele și băieții fac o păpușă din mături, din paie, din urzică și măceș și, cel mai adesea, din arțar tătarec; păpușa este împodobită cu flori, panglici, i se pune o cunună și se așază pe apă. Păpușa aceea se numește Marena. Apoi se face o altă păpușă din paie, i se pune o cunună, o cămașă, o catrință și mărgelă și se pune alături de Marena. Cealaltă păpușă se numește Kupailo. Adesea, se ia o ramură de arțar tătarec, se atarnă pe ea cununi, panglici și ramura aceea

se cheamă Marena. Sub ramură se pune păpușa Kupailo. În fața Marenei și a lui Kupailo se întinde o masă cu băutură și mâncare, se face un foc și fetele și băieții, luându-se de mână, sar peste foc și cântă cântece specifice acestei sărbători. Între timp, băieții se furișează, fură păpușa, o rup și o aruncă sau o îneacă în apă. Fetele nu se supără pe ei și fac o altă Marena, dojenindu-i pe flăcăi că au furat-o nu pe Marena dragă, ci pe cea pe care fetele au pus-o intenționat pentru a-i păcăli. După aceea, fetele rup Marena, își iau câte o crenguță

ZEI LUMINII

KUPAILO

acasă și o aruncă pe strat între castraveți, deoarece se spune că, dacă faci asta, castraveții vor crește mai bine. După toate acestea, Marena este aruncată în apă și, odată cu ea, este îneacă și Kupailo.

Niciun alt obicei popular nu ne transportă în timpuri atât de îndepărtate așa cum o face obiceiul de Kupailo. În el s-a păstrat, până azi, închinarea păgână la zei. În fața noastră se află doi idoli: Kupailo și Marena; în fața idolilor se află masa cu jertfele, lângă masă este focul sfânt; în jurul focului, fetele și băieții celebrează sărbătoarea prin cântece și dansuri. Cei doi idoli sugerează faptul că sărbătoarea era închinată la două zeități mitice sau la două grupuri de zei. În obiceiurile de sărbători, două elemente îndeplinesc un rol: focul și apa. De aceea, putem spune că sărbătoarea de Kupailo era închinată celor doi zei: zeita Soare și zeita Nor, nimfa ploii.

Focul de Kupailo este un element foarte vechi în mitologia popoarelor: el era cunoscut nu doar de tribul arian, ci și de semiți. Focul era aprins peste tot, deasupra apei, în munți, pe câmp și chiar și în grădini. Nu atât de demult, în

secolul al XVII-lea, focul de Kupailo era aprins la Paris și la Mecca. În piața din mijlocul orașului, se așezau lemne, care erau acoperite cu frunze și flori; primarul era primul care aprindea focul. În Germania și în Pirinei, focul de Kupailo era binecuvântat chiar de preoți și sărbătoarea era celebrată nu doar de oamenii simpli, ci și de nobili și cneji. Tinerii purtau cununi și dansau în jurul focului; bătrânii și tinerii săreau peste foc și purtau copiii dintr-o parte în alta a focului pentru ca aceștia să fie sănătoși. Din foc se luau acasă cărbuni și tăciuni ca leac împotriva bolilor și a vrăjilor. Focul de Kupailo era aprins de oameni în cinstea soarelui, ca semn al forței lui extraordinare pe pământ, care asigură rodnicia vieții în natură.

Păpușa numită Kupailo era, în timpurile îndepărtate, imaginea zeiței Soare. Păpușa Kupailo în haine de fată, cu mărgelă, cămașă și cunună amintește foarte mult de acele fete mitice despre care se cântă în colinde. Deși cuvântul Kupailo este de gen neutru, totuși, într-un cântec, apare la genul feminin: „Kupala noastră, Kupala! / A strălucit soarele deasupra lui Ivan”.

În cântecele legate de această sărbătoare, cuvântul Kupalo stă alături de soare: „Mergeau fetele lângă Mare-nocika, / Lângă idolul meu Kupalo; / Soarele îl va lumina pe Ivan”.

În alte cântece de Kupailo, soarele este pomenit sub forma unui cuptor, în care sunt înfipite de jur împrejur stele și cristei, purtat prin sat. Cuptorul în mijlocul satului reprezintă soarele în mijlocul cerului, iar cristeii sunt razele lui, cu care se aseamănă.

Într-un cântec de Kupailo, se cântă despre pasărea-de-foc care zbura deasupra satului, s-a oprit să se odihnească pe o casă și a aprins-o. Pasărea-de-foc reprezintă fie soarele care se odihnește pe cer și aprinde întreg cerul cu razele sale, fie fulgerul care nimerește casele și, adesea, le aprinde. Și șarpele mitic de aramă, care apare de Kupailo și străpunge omul, nu este altceva decât forța grozavă a fulgerului, care, de cele mai multe ori, ucide oamenii. Cântând cântece în cinstea soarelui, oamenii nu au uitat de tunet și de fulger, apropiate de soare prin forța lor binefăcătoare pentru pământ. În cântecele de Kupailo, tunetul și fulgerul sunt descrise foarte poetic sub chipul unui frate care și-a tăiat sora, a mărunțit-o în bucăți mici ca macul și a semănat-o în trei grădini și în trei straturi; iar din acel mac s-au născut busuiocul, brebenocul și leușteanul: „Tros, tros pe drum! / Glas, glas în dumbravă! / Ce zgomot e acela pe drum? / Ce glas e acela prin dumbravă? / Vai, fratele vrea s-o taie pe sora sa”.

Sora zice către frate:

„– Mărunțește-mă ca macul / Și seamănă-mă pe trei straturi, / Să răsără cele trei plante: / Prima să fie busuiocul; / A doua să fie brebenocul, / Iar a treia – leușteanul”.

În această imagine este descris clar cum tunetul străpunge norul, îl transformă într-o ploaie mărunță, iar, datorită acestei ploii, vor crește pe pământ felurite plante.

(Va urma)

Traducere din limba ucraineană
de **Cristina SILAGHI (BUMBAR)**

NADIA HAVRYLIUK

Poeta ucraineană **Nadia Havryliuk** este candidat în științe filologice, cercetător principal la Institutul de literatură „T. H. Șevcenko” al Academiei Naționale de Științe a Ucrainei și autoare a unor interesante lucrări despre poezia ucraineană, între care: *Versul polimetric ucrainean* (2009), dar și monografiile ale poetelor *Vira Vovk* (2021) și *Svitlana Koronenko* (2021). Nadia Havryliuk colaborează la numeroase publicații din Ucraina.

Totodată, Nadia Havryliuk este autoare a zece culegeri de poezie. Pentru cititorii *Ecourilor ucrainene*, oferim în traducere câteva dintre creațiile cunoscutei poete ucrainene.

Redacția

* * *

Se-aude dangăt de clopot... nu-i cântec de nuntă,
E bocet de clopot, e plânsul¹ Bisericii-n lume,
Pe care omul n-o mai poate învia... e târziu.
În odaie, pe mica masă, harta e-ntinsă,
Iar peste ea plutesc amintiri
Despre orașul în care nu mai trăiește nimeni.

* * *

Mureau județe-ntregi,
Emigrăm întregi raioane,
Durerilor noastre unde să găsim alinare,
Cine-ar putea fi azi un Iona² pentru noi?
Un semn de reînviere și reîntoarcere
În natalele sate și-orașe,
Unde pustiul e năpădit de ciulini?
Oare până când fi-vom sortiți morții?
Cotropitorul a adus satul în sapă de lemn,
Continuă și-acum să ne-alunge din casă...
Cine-i va primi cu căldură pe copiii răătăciți și pierduți,
Spălându-le picioarele de colbul drumului și osteneală?
De durere și spaimă uluită amuțim...
Fie-ți milă de noi, precum oarecând de Ninive.

* * *

Nu mă-ntreba ce-i adevărul:
Biserica toată-i spuzită de bube mărunte,
De parcă-i în lacrimi ce nu se usucă –
E de piatră, dar are sufletul de slugă preaplecăță.
Iar distanța până la vis n-o măsoară –
E mult prea scurtă ori de neparcurs.
Nu mă-ntreba ce știu, ce cunosc,
Ce-mi dă aripi, ce-mi face zilele fripte.
Privește-n adânc – în ascunzătoare
Se află bucuriile, durerile, cutezanța, istovirea
Și lacrimile: numărate bob cu bob, până la una,
Pe drumurile de-ntoarcere din război acasă.

* * *

Pentru mine se roagă frunza cea verde,
Iar deasupra ei – un nor de cașmir,
Însă și mai sus, cerul rostește „Tatăl nostru”.
Iar ziua pare o preaplină cupă de fericire!
Și-atunci – vorba ceea – ce mai vrei?
Cineva se roagă stăruitor și mult
Pentru mine în cer și pe pământ,
Iar eu tremur ca frunza cea verde...

Deși mintea-mi spune că-n toate
Trebuie să am neapărat măsură,
Inima nu vrea s-audă de sfatul minții,
Iar când și-aude, mie nu-mi pasă
Și mă scufund în ochii tăi adânci.
Deasupra noastră plutesc doar norii de cașmir
Și tremură frunza castanului tânăr.
Primi-voi totul cu drag și cu încredere,
Dar mai ales – mult visatul „lubit”.

* * *

Războiul a ajuns în al noulea an, luna a noua,
Cădeau în luptă militari și erau uciși civili,
Dar dușmanul nu se simțea vinovat de nimic –
El era un cotropitor, care-i ura cumplit pe cei liberi.

Războiul a ajuns în al noulea an, luna a noua,
Care durează de cel puțin patru veacuri.
„Țara n-o să reziste.” – zic ei cu răutate.
Dar Ucraina trăiește și cu fiecare zi își apropie Victoria.

* * *

Inima prețuiește și prietenia, și dragostea –
Liniile democrației sunt prea subțiri.
Cartografii trăiesc în permanentă tensiune:
Dacă există granițe, atunci unde sunt și cum sunt?
Acestea-s numai jumătăți de prietenie și de dragoste
Sau poate e ceva întreg și e întreg tocmai pentru că
Îl împărțim pe din două, ca pe ultima pâine
Sau ca pe Cuminecătura dorită și sfântă?
Ori și una, și alta acționează deplin?
Această părelnică și schimbătoare graniță
Cartografii nu-s în stare s-o traseze.

**Traducere din limba ucraineană
de Corneliu IROD**

¹ În original **тренос** (de la grecescul **Θρηνοσ** = plânsul Bisericii Ortodoxe; aluzie la scrierea lui Meletie Smotrytŭkyi **Trenos** (Plânsul). (C. Ir.).

² **Iona** – (ebr. = **porumbel**) profet (între anii 780 și 750 î. Hr.) în Gat-Hefer. Din **Vechiul Testament**, și anume din **Cartea Regilor**, aflăm că Iona profetise că dușmanii Israelului sunt slăbiți; Iona predică împotriva cetății Ninive. Aluzia poetei la situația actuală a Federației Ruse este evidentă. (C. Ir.).

Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente • Evenimente

Mediatizat frecvent, evenimentul cultural organizat de Comisia de Cultură a Uniunii Ucrainenilor din România, sub denumirea „*Lectura înnobilează, înaripează sufletul*”, din data de 22 ianuarie 2023, a rodit, sala sediului din strada Traian al filialei București a UUR fiind neîncăpătoare. Printre cei prezenți, s-au numărat: scriitori, profesori, jurnaliști, artiști, studenți, refugiați ucraineni însoțiți de copii, membrii UUR din mai multe filiale, membrii ansamblului „Edelveys”.

Vizibil emoționat de povara ce stă pe umerii moderatorului, scriitorul Mihai Hafia Traista, președinte al Comisiei de Cultură și organizator al evenimentului, a salutat numerosul public, oferind, apoi, microfonul prim-vicepreședintelui UUR, domnul Bogdan Moisei. Pe un ton prietenos, dar destul de sobru, acesta a zugrăvit minuțios tabloul activității culturale care se desfășoară la filiala UUR București, ca și la multe alte filiale din țară. Conectat la viața comunității, prim-vicepreședintele UUR a discutat cu entuziasm înseninat despre oamenii din presă, despre munca lor continuă și laborioasă, prin care îmbogățesc prezentul cu diversele aspecte ale vieții și culturii ucrainene: „Presa a fost întotdeauna locul magic, scena, spațiul în care totul este posibil. Pragmatic, o etnie trebuie să meargă înainte, să arunce semințe roditoare în brazda de pământ proaspătă, iar nu în pietriș, să pună întrebări, să găsească răspunsuri, să fie revelația sufletului său”, a mai spus domnul prim-vicepreședinte al UUR, Bogdan Moisei.

Deschizând o carte aflată pe masă în fața sa, Mihai Hafia Traista a afirmat: „Impresiile pe care le putem primi de la artă introduc în sufletul omului iubire, sublim și apleacă fruntea în gestul înclinări respectuoase. În bună măsură, faptele din cărți sunt neobișnuite, intră în matca lor și alunecă pe negândite în lumea afectivității, a simbolurilor, a tensiunilor generatoare de contradicții ori distorsiuni răvășitoare, printr-o imaginație febrilă care anchetează pentru a scoate din uitare trecutul, prezentul, viitorul.”.

„O luciditate moderată de fiorii ieșirii din sine nu este trufașă”, a mai adăugat Mihai Hafia Traista, arătând publicului

cel de al patrulea volum al scriitorului Corneliu Irod, „**Dușmanul dușmanului meu**” din tetralogia „**Sărbătoarea**”. „Dincolo de abordarea fraternă, scrierile lui Corneliu Irod, binevenit obiect de studiu, pot fi abordate din perspective multiple, deci și spirituale”, conchide gazda evenimentului.

Evidențierea unui scriitor autentic este un fenomen care operează într-un îndelung proces de circulație, valoarea iese la iveală din străfundurile viziunilor sale ca fapt literar, și abia atunci, cum e și în cazul de față, o putem raporta la ansamblu, la integrarea într-o istorie. „Scrișul, observă Mihai Hafia Traista, la scriitorul Corneliu Irod, este puternic proporționat, avântat onorabil, grațios în cuviință și în liniștea nezorită a duhului atemporalității. Capacitatea scriitorului de a supraveghea fără șovăire, facultatea sa combinatorie de a extrage cu sârg frenetic și meditație din concret, din voioșie, din forfota amintirilor tâlcu adâncit al firii cuvintelor este evidentă.”

Fără podoabe și deșertăciuni camuflete, proza lui Corneliu Irod ne permite, crede Mihai Hafia Traista, să pătrundem în sensurile cumpătate pe care autorul le propune, o viețuire sonoră, nemărginită și coplesitoare în ademenirile sale. O vlagă lăuntrică impecabil alimentată cu erudiție de candoarea sobră a omului bun, călit prin muncă aprigă, ne îngăduie să-l așezăm pe Corneliu Irod lângă acei scriitori care-și îngăduiesc să guste din ambra gloriei dobândită prin încrederea în harul strădanie și al credinței.

O alta carte adusă în discuție de Mihai Hafia Traista, la acest eveniment, a fost „**Conceptia despre lume a poporului ucrainean. Schiță de mitologie ucraineană**” de Ivan Neciui Levytŭkyi, tradusă de către Cristina Silaghi și Mihaela Herbil. Cu multe informații decantate, spune Mihai Hafia Traista, autorul purifică de adaosuri și aparențe prezentul, mergând la esențe, la fenomenele inițiale trăite cu neastâmpăr, entuziasm ori calm

creator de înaintași. Cartea aduce destinul cultural, istoric al poporului ucrainean la o răscruce de drumuri și atenția mereu îndreptată spre întruparea înțelegerii prin cuget și cercetare profundă a străfundurilor nestructurate, până acum, ale realului ucrainean. În felul acesta, susține motivat în prefața cărții Mihaela Herbil, „interesul pentru cântecele, legendele, basmale, proverbele, zicătorile populare deschid nu doar enciclopedia completă a vieții poporului, a obiceiurilor și sărbătorilor, ci și întregul univers al reflecțiilor și al speranțelor ucrainenilor de-a

Lectura înnobilează, înaripează sufletul

lungul secolelor caracterul, psihologia, filosofia, etno-pedagogia poporului, adică mentalitatea acestuia”. La final, sugestia moderatorului Mihai Hafia Traista că această carte cuprinzătoare despre cultura ucraineană aduce un plus de prestigiu oricărei biblioteci a făcut ca stocul de cărți aflat la vedere să fie într-o clipită epuizat.

Segmentul muzical a legitimat o atmosferă sănătoasă, familială. Publicul a reacționat statornic, direct, încântat de comunicabilitatea limbajului artistic neașteptat de cursiv, dens, vioi, îndârjit, sincer, spiritual, spumos al fiecărui protagonist: Tedy Tudoroiu – folk, Natalia Pancec – vioară, cântărețul ucrainean Mihailo Vesilekiv, chitaristul ucrainean Kyryl Mazur și ansamblul „Edelveys”.

Traian CHIRICUȚĂ

Ecouri ucrainene
ISSN 2668-7615
ISSN-L 2668-7615
www.uur.ro

Redactor-șef – Mihaela Herbil
Redactor – Corneliu Irod
Tehnoredactor – Iryna Moisei

Colegiul redacțional:
Ioan Herbil, Ioan Reboșapcă,
Cristina Silaghi, Jessica Bilce

Adresa redacției:
Str. Radu Popescu 15, Sector 1, București
Tel./fax: +40 21.222.07.37
E-mail: ecouri.ucrainene@uur.ro

Responsabilitatea conținutului
materialelor publicate revine,
în totalitate, autorilor acestora.